

Hva vil effekten av et smaksforbud på e-sigaretter være?

Av: Karl Erik Lund, Avdeling for rusmidler og tobakk, område for fysisk og psykisk helse, Folkehelseinstituttet (2021).

Publisert: 02.12.2021

Doi: <https://doi.org/10.21340/5bb0-af04>

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) har sendt et lovforslag på høring som forbyr alle andre smakstilsetninger enn tobakkssmak i e-sigaretter. Begrunnelsen er å forebygge en mulig framtidig oppgang i bruk av e-sigaretter blant ungdom. Imidlertid har utbredelsen blant ungdom vært stabilt lav til tross for det eksisterende mangfoldet av smaker. Hva som eventuelt skulle utløse en plutselig oppgang i bruk blant unge grunngis ikke i forslaget.

Brukerne av e-sigaretter i Norge er nesten utelukkende personer med tidligere røykeerfaring, og deres gjennomsnittsalder er 45 år. Anslagsvis 80 % bruker de smakene som foreslås forbudt – hovedsakelig for å slutte å røyke. E-sigaretter kun med tobakkssmak er lite populært, kan demotivere røykere fra et skadereduserende produktbytte, føre til illegal omsetning av e-væske, farlig selvblandingspraksis og mulig retur til røyking.

Bak forslaget om smaksforbud ligger det ingen vitenskapelige betraktninger eller modeller for dets effekter – kun en bekymring for en mulig hendelse som mangler begrunnelse. Fra departementets side mangler en systematisk vektning av forslagets potensielle fordeler og ulemper. Det finnes andre tiltak som kan forebygge bruk blant unge uten at røykerne – en ressurs svak gruppe med høy sykdomsrisiko – blir skadelidende.

Nøkkelord:

e-sigaretter, smakstilsetning, nikotin, tobakk, ungdom, politikk

Bruk av e-sigaretter i Norge

Folkehelseinstituttet (FHI) har overvåket bruken av e-sigaretter i befolkningen siden 2013. Ifølge våre undersøkelser har bruk av e-sigaretter vært stabilt lav (ca. 1–1,5 %) i den generelle befolkningen. Eksperimentering eller bruk av e-sigaretter forkommer nærmest ikke blant personer uten erfaring med røyking. Gjennomsnittsalderen er 46 år for dagligbrukere og 42 år for av-og-til-brukere av e-sigaretter. E-sigaretter er den nest mest brukte metoden for å slutte å røyke etter snus. Forhenværende røykere (48 %) og røykere (46 %) utgjør til sammen 94 % av de som bruker e-sigaretter daglig. Blant de gjenværende røykerne oppgir en av tre at de kan tenke seg å bytte til e-sigaretter dersom de skulle vurdere å slutte å røyke – langt flere enn de som eventuelt kunne tenke seg å bytte til snus eller nikotinlegemidler.

En nylig avlagt doktorgradsavhandling fra Universitetet i Oslo (UiO) viste at det mest typiske forbruksmønsteret av e-sigaretter blant ungdom var eksperimentelt og forbigående. Ungdoms oppfatning av e-sigaretter som coolt og trendy avtok etter hvert som de ble eldre. Mest utbredt var bruk av nikotinfrie e-sigaretter. Brukerne av nikotinholdig e-væske hadde mange av de samme personlighetsfaktorer som også disponerer for røyking (Tokle, 2021).

Bruk av e-sigaretter med karakteristisk smak

Smaken i e-væske inndeles oftest i fire aromagrupper i) frukt/bær, ii) mint/mentol, iii) dessert/søtsaker og iv) tobakk. Når det gjelder bruk av smaksvarianter blant voksne, heter det i høringsnotatet fra HOD (2021) «Blant voksne var det ikke grunnlag for å konkludere hvorvidt smak har betydning for bruken. En studie fant at voksne hadde like stor preferanse for e-sigaretter med tobakkssmak som e-sigaretter med smakstilsetninger (eks. frukt)» (side 19). Det vises i denne sammenheng til et upublisert notat fra FHI i 2017.

I perioden etter 2017 har det blitt publisert flere studier som kaster lys over bruk av smaksvarianter blant voksne (Zare et al., 2018; Gravely et al., 2020; Schneller et al., 2019, 2020; Jones et al., 2019; Friedman & Xu, 2020; Li et al., 2021; Buckell et al., 2019; Pacek et al., 2019; Posner et al., 2021; Action on Smoking and Health [ASH], 2021). Kort oppsummert viser disse undersøkelsene at de smakene som er mest utbredt blant unge – frukt- og søtsmaker – også er mest utbredt blant voksne. En vesentlig forskjell er at tobakkssmak ser ut til å være mer utbredt blant voksne brukere enn blant unge, men likevel klart mindre utbredt enn frukt/bær-smaker. Brukere som begynner med tobakkssmak har imidlertid en tendens til å gå over til andre smaker (Yang et al., 2021; Du et al., 2020; Gravely et al., 2020; Russel et al., 2018; Chen, 2018; Tackett et al., 2015; Farsalinos et al., 2013b; Berg, 2021).

I Norge er voksnes smakspreferanser i e-væske kartlagt i tre undersøkelser. To nettbaserte undersøkelser fant begge at andelen som brukte tobakkssmak kun var 18 % (Berg, 2021; ETHRA, 2021). Den største av disse omfattet 658 brukere som ellers oppga at de brukte smaker av frukt/bær (77 %), mint (38 %), dessert (35 %), godteri (27 %) og kaffe (18 %) (Berg, 2021). En tredje undersøkelse ble utført blant 845 nett- og butikkunder hos en kjedeforhandler. I denne oppga 26 % at de brukte tobakkssmak. Smaker av frukt (78 %) og

dessert (55 %) var mest utbredt (We Care, 2021). I tillegg finnes salgslister fra tre aktører som til sammen har mer enn 90 % av markedet for omsetning av e-væske (NoSmoke/PGVG-gruppen, KrsDamp/ISmokeing-gruppen og We Care-gruppen). Disse viste at e-væske med tobakkssmak kun utgjorde 15–17 % av omsetningen. Lignende tall er vist for omsetning av e-væske i USA (Ali et al., 2020).

I følge FHIs beregninger er det ca. 100 000 brukere av e-sigaretter i Norge (FHI, 2020). På basis av survey- og salgsdata kan vi anta at anslagsvis 80 000 (80 %) bruker de smakene som foreslås forbudt. Et mindretall bruker tobakkssmak.

Hva vil brukerne gjøre ved et smaksforbud?

I høringsnotatet (side 7) hevdes det at forbudet mot karakteristisk smak «ikke (vil) hindre voksne etablerte røykere fra å velge overgang til e-sigaretter som et skadereduserende middel.» Det er fordi (side 20) at «e-sigaretter med tobakkssmak fortsatt (vil) være tilgjengelig for voksne røykere som ønsker overgang til e-sigaretter» (HOD, 2021).

I en undersøkelse blant amerikanske brukere av e-sigaretter i alderen 18–34 år, ble respondentene spurt om hva de ville gjøre dersom smaken på e-væske ville bli innsnevret til kun tobakkssmak (Posner et al., 2021). Her oppga 39,1 % at de ville fortsette å bruke e-sigaretter, mens 33,2 % sa de mest sannsynlig vill bytte tilbake til sigaretter.

I en undersøkelse fra Action on Smoking and Health i England ble brukere av e-sigaretter spurt om hva de ville gjøre hvis smakstilsatt e-juice ble forbudt. Ca. 25 % svarte at de fremdeles ville forsøke å få tak i smakstilsatt e-væske, mens ca. 10 % rapporterte at de ville framstille smakene selv. I underkant av 20 % oppga at de ville røyke flere sigaretter eller gå tilbake til røyking, mens i underkant av 10 % ville slutte å bruke e-sigaretter (ASH, 2021).

På tilsvarende spørsmål i en undersøkelse foretatt i Canada, England og USA svarte 28.8% at de ville fortsette å bruke den smaken som ville være tilgjengelig etter smaksforbudet, 28.3% oppga at de ville forsøke å finne en måte de kunne fortsette å bruke sin forbudte smak, 17.1% rapporterte at de ville gå tilbake til røyking, 12.9% ville slutte å bruke e-sigaretter uten å returnere til røyking, mens 12.9% ikke viste hva de ville gjøre (Gravelly et al. 2021).

Buckell, Marti & Sindelar (2019) brukte et såkalt «diskrete valg»-eksperiment og fant at en innføring av et forbud mot smakstilsetninger i dampevæske alene mest sannsynlig ville øke røykeres preferanse for sigaretter. I flere andre undersøkelser med ulike metodiske design er det funnet at smaksrestriksjoner på e-væske mest sannsynlig vil øke konsumet av sigaretter (Pacek et al., 2019; Friedman, 2021).

I de mange høringsvarene fra brukere av e-sigaretter sier et flertall at retur til sigaretter vil bli et aktuelt handlingsalternativ dersom kun e-væske med tobakkssmak vil være tilgjengelig. Hos forhenværende røykere vil tobakkssmaken aktivere sug etter sigaretter – som i sensorisk forstand vil være mer tilfredsstillende enn e-sigaretter med tobakkssmak. Sitatet under illustrerer hvordan en tidligere røyker vurderer situasjonen.

«Hvorfor skal jeg, som har klart å slutte med tobakk i 7–8 år nå måtte tvinges tilbake til å kjenne smaken av tobakk når det er akkurat den jeg har ønsket å bli kvitt suget etter? Jeg damper en frukt og mentol-miks og har overhodet ingen lyst til å smake tobakk igjen. Jeg mener det blir som å be en alkoholiker holde seg borte fra sprit, men botemiddelet du får servert skal smake sprit om du vil det eller ei». (Michael Johnsen, 44 år)

Redusert forbrukersikkerhet

Ifølge FHIs undersøkelser foregår den vesentligste delen av forbruket – ca. 90 % – fra fordamperenheter med tank for selvpåfylling av e-væske (FHI, 2020). Forbrukere av *nikotinfri e-væske* – som utgjør ca. 15 % av brukerne – kan i dag kjøpe konsumferdig e-væske direkte fra norske forhandlere.

For forbrukere av *nikotinholdig e-væske* – som utgjør ca. 85 % – er veien fram til konsumferdig e-væske mer komplisert. Den vanligste framgangsmåten er å importere beholdere med høykonsentrert nikotin (100 mg/ml eller høyere) fra utlandet til eget bruk. Brukerne blander først denne væsken med propylenglykol og vegetabilsk glyserol ned til lavere nikotinstyrke (vanligvis rundt 20–30 mg/ml). Deretter blandes denne nikotinvæsken med en dampevæske med ønsket smak. I dag kjøpes smaksvæsken fra norske forhandlere i beholdere som vanligvis rommer 60 ml der det er avsatt 10 ml plass til påfylling av nikotinvæske – såkalt shortfills. Det er altså slike shortfills – flasker med ferdigblandet smakstilsatt e-væske – som foreslås forbudt. De konsentrerte smaksessensene som brukes i e-væsken – og som også brukes i matvarer, bakverk, drikke, søtsaker, aromatiske velværeprодукter etc. – vil imidlertid fortsatt være lett tilgjengelig.

Den gruppen som ønsker å fortsette å bruke smaker som foreslås forbudt må enten i) importere dampeferdig e-væske med smak fra utlandet (ofte fra Kina), ii) skaffe seg smakstilsatt konsumferdig norskutviklet dampevæske fra hobbyprodusenter som da må operere i et svart marked eller iii) begynne selvblending der lovlig kjøpt smaks konsentrat først tilsettes dampevæske (propylenglykol og glyserol) og deretter tilsettes nikotinbase.

I motsetning til hva som er tilfelle i dag – hvor mye av smaksvæsken kan kjøpes i Norge, men nikotinbasen må skaffes fra utlandet – vil forslaget medføre at nikotinbasen kan kjøpes i Norge, mens det blir smakene som må skaffes fra andre forsyningskilder enn de som nå brukes. Selvblending er forbundet med risiko for brukeren selv og omgivelsene, og en eventuell kanalisering av etterspørselen etter smakstilsatt e-væske bort fra norske forhandlere kan ha betydning for forbrukersikkerheten. I HODs høringsnotat fra 2016 «Implementering av tobakksdirektivet» (HOD, 2016) ble det foreslått å erstatte forbudet mot nikotinholdig e-væske med et system som satte krav til registrering, kvalitet, sikkerhet, bruksanvisning, barnesikring, merking, emballasje, rapporteringsplikt mv. Den gang ble det argumentert for at systemet ville gi bedre markeds kontroll for myndighetene og større forbrukersikkerhet enn i en situasjon hvor brukerne selv importerte nikotin til selvblending.

Det er behov for en nærmere utredning om smaksforbudets uintenderte effekt på forbrukersikkerhet. En spesiell bekymring er at oljebaserte aromaessenser ment for tilsetning i andre konsumartikler kan bli tatt i bruk ved hobbyproduksjon/egenmiksing. Inhalasjon av slik væske er særdeles skadelig for respirasjonsorganene. Det akutte utbruddet av lungesykdom blant amerikansk ungdom i 2019 var forårsaket av tilsetning av en oljebasert ingrediens i produkter solgt på et illegalt marked (FHI, 2019).

Kan vi forvente en plutselig oppgang i bruk av e-sigaretter blant ungdom?

Flere steder i høringsnotatet begrunnes smaksforbudet med at det kan *forhindre en framtidig oppgang* i bruk av e-sigaretter blant ungdom. På side 21 heter det eksempelvis: «Erfaringene fra andre land har etter departementets syn vist at e-sigaretter kan få stor appell hos ungdomsgruppen og at det er behov for tiltak for å hindre en slik utvikling i Norge.» I denne sammenheng vises det til utviklingen i USA der økningen omtales som epidemisk.

Utviklingen i USA

En analyse av ungdoms bruk av e-sigaretter i USA basert på The National Youth Tobacco Survey viser at det ble observert en markant økning i ungdoms *eksperimentering* (siste 30 dager) med e-sigaretter fram til 2019. Økningen skyldtes i hovedsak at ungdommer som fra før brukte et nikotinprodukt i tillegg begynte å bruke e-sigaretter. Eksperimenteringen blant ungdom uten tidligere erfaring med nikotin var langt lavere. Når det gjaldt *regelmessig bruk* (mer enn 20 dager i løpet av siste måned) ble det observert en svakere økning (Jarvis et al., 2020). Økningen inntraff parallelt med en nedgang i sigarettøyking (Sun et al., 2021). Etter 2019 har det vært en nedgang i ungdoms bruk av e-sigaretter i USA. En nylig publisert undersøkelse indikerte at det ikke hadde vært noen økning i andel ungdom med nikotinhengighet i USA til tross for økningen i – i hovedsak eksperimentell – bruk av e-sigaretter (Jackson et al., 2021).

I USA har omsetningen og produksjonen av e-sigaretter vært lite regulert sammenlignet med den lovgivningen som følger av tobakksproduktdirektivet i EU, som praktiseres i Norge. I USA har bl.a. produsenter kunnet henvende seg til ungdom gjennom reklame og annonser i sosiale medier. Det har ikke vært satt noen øvre grense for nikotininnhold, og produktene (f.eks. kan Juul-produktene ha verdier på 59 mg/ml) er således mer potente.

En annen viktig forskjell er at bruk av cannabis er utbredt i USA og anvendelse av fordampere for inntak av cannabis er vanlig. Rundt halvparten av ungdomsbrukerne av e-sigaretter oppgir at disse ble brukt i forbindelse med inntak av cannabis (Ashford et al., 2020; Evans-Polce et al., 2020; Buckner et al., 2021). I raten for ungdoms bruk av e-sigaretter inngår også denne bruken.

I England, som har tilsvarende smaksvariasjon i e-væske som i USA, har utviklingen vært en helt annen. Her anbefaler helsemyndighetene e-sigaretter som et erstatningsprodukt for voksne røykere, og ungdoms bruk har vært stabilt lav. Rundt 65 % av de britiske brukerne av

e-sigaretter er forhenværende røykere, 40 % er røykere og 5 % er aldri-røykere (ASH, 2021).

Vil opphevingen av salgsforbudet mot nikotinholdig e-væske utløse en oppgang?

Det går ikke fram fra HODs høringsnotat hva som eventuelt skulle utløse en oppgang i ungdoms bruk av e-sigaretter her til lands. E-sigaretter har vært på markedet i drøyt 10 år, og dampeferdig e-væske med karakteristisk smak (uten nikotin) har vært tilgjengelig fra et økende antall fysiske utsalgssteder og fra norske nettbutikker, men ungdoms bruk av e-sigaretter har forblitt minimal.

På side 20 i høringsnotatet står det: «Basert på utviklingen i flere andre land med økt bruk av e-sigaretter blant unge, mener departementet at det haster å få på plass reguleringer som gjør e-sigaretter mindre tiltrekkende på denne gruppen, slik at disse er på plass når e-sigaretter med nikotin kommer for salg i Norge.» Her ligger det en antagelse om at det er den forestående opphevingen av salgsforbudet mot nikotin som kan bli en katalysator for norsk ungdoms bruk av e-sigaretter.

Det kan være flere grunner til at norsk ungdom ikke har funnet e-sigaretter attraktive fram til nå, men om fravær av nikotin er blant disse årsakene er lite sannsynlig. Hovedårsaken antas å være at sigarettøyking er lavprevalent blant unge og at e-sigaretter derfor ikke har noen funksjon som alternativprodukt i dette alderssegmentet.

Det kan likevel ikke utelukkes at ungdom som pga. smakene eksperimenterer med e-sigaretter i større grad risikerer avhengighetspreget bruk dersom en større andel av e-væsken på markedet kommer til å inneholde nikotin. Resultater fra undersøkelser med ulikt design tyder imidlertid på at det avhengighetsskapende potensialet fra nikotinholdige e-sigaretter er lavere enn fra tobakkssigaretter (Jackson et al., 2021; Voos et al., 2019; Liu et al. 2017; Rostron et al., 2016; Foulds et al. 2015; Etter & Eissenberg, 2015; Farsalinos et al., 2013a). I sin longitudinelle undersøkelse av norske ungdommers bruk av e-sigaretter fant Tokle (2021) at 74,4 % av de som hadde brukt nikotinholdig væske på første observasjonstidspunkt hadde sluttet å bruke e-sigaretter etter ett år.

I undersøkelsene som utføres av SSB på oppdrag fra FHI blir personer som ikke tidligere har brukt e-sigaretter spurt om de kunne tenke seg å begynne å bruke slike i framtiden. I perioden 2015–2020 svarte til sammen 1511 unge i alderen 16–24 år på dette spørsmålet. Kun 0,6 % av de som aldri hadde røykt kunne tenke seg å begynne å bruke e-sigaretter.

I doktoravhandlingen om norsk ungdoms bruk av e-sigaretter konkluderte Tokle (2021)

“... vaping had lost status and was described as ‘childish’ and unpopular ... comparing e-cigarettes with the fidget-spinner and reserving vaping for kids and addicted adult smokers. E-cigarettes were devalued from novelty and transgression to childish and uninteresting within the same sample over a four-year period. In conclusion, e-cigarettes in the sample represented fashionable experimentation rather than steady user patterns”

Lite taler for at Norge skulle stå overfor en oppgang i ungdoms bruk av e-sigaretter. Men dette kan selvfølgelig heller ikke utelukkes. I høringsnotatet savnes imidlertid en nærmere redegjørelse for de mekanismene som eventuelt skulle komme til å forårsake at et regulert salg av nikotinholdig e-væske skulle øke fristelsestrykket for å prøve e-sigaretter blant ungdom.

Andre tiltak

Et mer prinsipielt spørsmål i denne sammenheng er i hvor stor grad en bekymring for en mulig framtidig hendelse skal vektlegges i utformingen av tobakkspolitikken. Spesielt i de tilfeller der politikk basert på en slik frykt kan ha uintenderte konsekvenser, slik tilfelle kan være med et smaksforbud på e-væske. Det finnes andre tiltak å forebygge en fryktet oppgang i bruk av e-sigaretter blant unge – uten samme negative konsekvens for eldre brukere og røykere. HOD foreslår selv heving av aldersgrensen og nøytral innpakning av produktene. Det er bra. For egen del vil jeg foreslå at omsetningen av e-væske begrenses til spesialbutikker. Her registreres alder på kundene og kontrollen er streng. Personellet består i hovedsak av erfarne brukere som kan gi verdifull veiledning om tilpasning av utstyr og nikotinstyrke til røykere som vil forsøke å bytte til e-sigaretter. La smakene være, men innfør isteden bestemmelser som vil dempe fristelsestrykket som ligger i smaksangivelsene e-væskene – de såkalte deskriptorene. Idylliserende merking av typen Gummy Candy, Heavens Gate, Birthday Cake, Lollipop, Og-My-God etc. framstår som upresis, villedende og uetisk.

Om å balansere hensynet til ungdom opp mot hensynet til røykere

For myndighetene har det blitt en utfordring å skulle balansere hensynet til e-sigarettenes skadereduksjonsfunksjon hos røykerne opp mot å forebygge bruk blant unge. Potensiell helsegevinst fra substitusjonsbruk må veies opp mot potensiell helseforringelse fra tilleggsbruk.

En slik vektning innebærer at ulike befolkningsgrupper vurderes opp mot hverandre, og da oppstår spørsmålet om enkelte grupper skal vurderes som viktigere enn andre. Noen vil kanskje mene at de negative konsekvensene ved bruk av nikotin blant unge ikke-røykere bør tillegges ekstra betydning fordi deres gjenstående levetid er lang. Andre vil isteden mene at de positive konsekvensene ved å bytte ut sigarettene med antatt mindre farlige produkter blant røykere bør tillegges større vekt fordi røyking er mer utbredt i grupper med lavere sosioøkonomisk status og fordi røykere er en utsatt gruppe med økt risiko for mange sykdommer.

I høringsdokumentet fra HOD er det tydelig at hensynet til ungdom veier tyngre enn hensynet til røykerne. En slik – helt legitim - politisk prioritering, kan imidlertid ha kostnader som i et folkehelseperspektiv vil overstige gevinsten. HOD legger i sitt høringsdokument ikke opp til noen systematisk drøfting der potensielle helsegevinster ved et smaksforbud blir

forsøkt veid opp mot de potensielle kostnadene. Det anbefales at en slik systematisk vekting foretas som ledd i den videre saksbehandlingen. Forskere fra FHI og Frisch-senteret har nylig lansert et rammeverk for vekting av fordeler og ulemper som kan anvendes ved regulering av nikotinprodukter der motivet er å maksimere folkehelseeffekt (Lund et al., 2020).

Effekt i røykeslutt

I høringsnotatet (bl.a. på sidene 6 og 20) hevdes det at e-sigaretter ikke har dokumentert effekt på røykeslutt. Dette er i beste fall en upresis formulering. Et riktigere utsagn vil være at evidensgrunnlaget for effekt i røykeslutt er svakt. Kunnskapsbasen om effekt av e-sigaretter i røykeslutt er raskt voksende, og det er i den seinere tid blitt publisert flere studier og oppsummeringer, bl.a. en Cochrane-oppsummering (McDermott et al., 2021; Hartman-Boyce et al., 2020; Zakiyah et al., 2021; Myers Smith et al., 2021). Resultatene i disse studiene viser at e-sigaretter har samme eller bedre effekt enn nikotinlegemidler i røykeslutt. Når e-sigaretter i tillegg er en mer populær sluttemetode enn nikotinlegemidler, blir effekten på befolkningsnivå stor.

I denne sammenheng er det imidlertid mest interessant om effekten i røykeslutt varierer med smaken i e-væsken som brukes. Noen undersøkelser indikerer at e-væske med frukt- og søt smak er positivt korrelert med røykeslutt (Li et al., 2021; Jones et al., 2019; Friedman & Xu, 2020). En undersøkelse fant at smak i e-væske ikke hadde noen sammenheng med tilbøyeligheten til å gjøre et sluttforsøk, men at bruk av frukt- og søt smak økte sannsynligheten for varig røykfrihet (Gravelly et al., 2018). Zare et al. (2018) fant ikke evidens for at smaken hadde noen betydning for utfallet av røykeslutforsøk.

I Norge er bruk av e-sigaretter etter hvert blitt den nest mest anvendte metoden for å slutte å røyke, etter snus (FHI, 2020). Ifølge en undersøkelse som Ipsos utfører på oppdrag fra FHI, rapporterer ca. 1 av 3 dagligrøykere (N=1366) at de kunne tenke seg å bruke e-sigaretter istedenfor sigaretter dersom de engang skulle slutte å røyke. E-sigaretter hadde med det langt høyere «likeability» enn snus og nikotinlegemidler. Et smaksforbud vil redusere reservoaret av røykere som kan tenkes å gjøre et skadereuserende produktbytte.

Politisk inkonsistens?

Skadereuksjon som supplerende element i tobakkspolitikken er forankret som prinsipp i to Stortingsmeldinger (HOD, 2015, s. 72; HOD, 2019, s. 124) og har etter hvert også blitt omsatt i praktisk politikk. Stortinget har eksempelvis vedtatt å tillate et regulert salg av e-sigaretter i Norge (ennå ikke implementert). I statsbudsjettet for 2021 ble beskatningen av snus redusert med 25 %, mens avgiftssatsen på sigaretter ble beholdt uendret (Stortinget, 2021), og i revidert nasjonalbudsjett utdypet regjeringen beslutningen om å beskatte nikotinprodukter etter skadegrad (Finansdepartementet, 2021, s. 20–21). Også Helsedirektoratet går i sin 2019-rapport langt i retning av å anbefale bruk av skadereuksjonsprinsippet for å forebygge røykerelatert sykdom og død:

Det må vurderes en mer aktiv skadereduksjonstilnærming i røykesluttarbeidet i tilknytning til bl.a. den kommende godkjenningsordningen for nye tobakks- og nikotinprodukter og kommunikasjonen til publikum og helsepersonell om relative forskjeller i skadepotensialet mellom produktene. Å justere avgifter etter farlighetspotensiale kan også være en del av en skadereduksjonstilnærming. Samtidig kan det vurderes å regulere de mest skadelige produktene (forbrenningssigaretter) enda strengere og på sikt forsøke å fase dem ut. Det er i dag et opplagt paradoks at produkter som trolig er langt mindre skadelig enn sigaretter, ikke får markedsadgang, mens det fortløpende kan lanseres nye sigaretter. En skadereduksjonstilnærming kan også innebære en erkjennelse av at de mest avhengige kanskje ikke ønsker eller klarer å bli helt tobakks- eller nikotinfrie, men likevel har et ønske om å unngå den største helserisikoen. (Helsedirektoratet, 2019, s. 22)

Tilsynelatende kan det virke som om forslaget om å forby smakstilsatt e-væske ikke harmonerer med den skadereduksjonspolitikken som er forankret i de ovennevnte styringsdokumentene for norsk tobakkspolitikk.

Konklusjon

E-sigaretter blir i hovedsak brukt av voksne personer som røyker eller har røykt tidligere. Bruk av e-sigaretter blant ungdom og ikke-røykere er lav. Om lag 80 % av brukerne av e-sigaretter i Norge anvender de smakene i e-væske som foreslås forbudt. De smakene i e-væske som er populære blant ungdom, er de som også brukes mest av eldre som anvender e-sigaretter som substitutt for sigaretter. Et smaksforbud vil redusere fristelsestrykket for bruk av e-sigaretter både blant ungdom og røykere. Et smaksforbud kan dreie etterspørsel av e-væske mot usikre forsyningskilder, spesielt helsefarlige produkter og føre til risikofylt selvblandingspraksis. Hva som eventuelt skal utløse en fryktet oppgang i ungdoms bruk av e-sigaretter i Norge er uklart. En nærmere utredning om intenderte og uintenderte konsekvenser ved et smaksforbud anbefales. Det finnes flere andre tiltak som kan forebygge bruk blant unge uten at røykerne – en ressurs svak gruppe med høy sykdomsrisiko – blir skadelidende. Blant disse er økt aldersgrense, standardisert innpakning, forbud mot idylliserende smaksangivelser og begrenset omsetning til spesialbutikker.

Referanser

- Action on Smoking and Health (ASH). (2021). Use of e-cigarettes (vapes) among adults in Great Britain. June 2021. <https://ash.org.uk/wp-content/uploads/2021/06/Use-of-e-cigarettes-vapes-among-adults-in-Great-Britain-2021.pdf>
- Ali, F.R.M., Diaz, M.C., Vallone, D. et al. (2020). E-cigarette Unit Sales, by Product and Flavor Type — United States, 2014–2020. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep* 69, 1313–1318. DOI: <http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.mm6937e2>

- Ashford, K., McCubbin, A., Rayens, M.K., Wiggins, A., Dougherty, K., Sturgill, J. & Ickes, M. (2020). ENDS use among college students: Salivary biomarkers and persistent cough. *Addictive Behaviors* 108. [10.1016/j.addbeh.2020.106462](https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106462)
- Berg, H. (2021). The impact of implementing TPD and legalizing nicotine in Norway. Netrapport. <https://www.nikan.no/wp-content/uploads/2021/07/Report-first-survey-1.pdf>
- Buckell, J., Marti, J. & Sindelar, J.L. (2019). Should flavours be banned in cigarettes and e-cigarettes? Evidence on adult smokers and recent quitters from a discrete choice experiment. *Tobacco Control* 28, 168–75. <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/28/2/168>
- Buckner, J.D., Morris, P.E. & Zvolensky, M.J. (2021). Cannabis use and electronic cigarette use: The role of dual use on use frequency and related problems. *Psychiatry Res.* 19; 304:114126. doi: 10.1016/j.psychres.2021.114126. Epub ahead of print. PMID: 34303947. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34303947/>
- Chen, J.C., Green, K.M., Arria, A.M. & Borzekowski, D.L.G. (2018). Prospective predictors of flavored e-cigarette use: A one-year longitudinal study of young adults in the U.S. *Drug Alcohol Depend.* 91, 279–285. doi:10.1016/j.drugalcdep.2018.07.020
- Du, P., Bascom, R., Fan, T., et al. (2020). Changes in Flavor Preference in a Cohort of Long-Term Electronic Cigarette Users. *Ann Am Thorac Soc.* 17(5), 573–581. doi: 10.1513/AnnalsATS.201906-472OC
- Etter, J.F. & Eissenberg, T. (2015). Dependence levels in users of electronic cigarettes, nicotine gums and tobacco cigarettes. *Drug and alcohol dependence.* 147(24), 68–75. doi: 10.1016/j.drugalcdep.2014.12.007
- Evans-Polce, R.J., Veliz, P.T., Boyd, C.J. & McCabe, S.E. (2020). E-cigarette and cigarette use among U.S. adolescents: Longitudinal associations with marijuana use and perceptions. *Am. J. Prev. Med.* 58(6), 854–857. [10.1016/j.amepre.2020.01.013](https://doi.org/10.1016/j.amepre.2020.01.013)
- European Tobacco Harm Reduction Advocates (ETHRA). (2021). The EU nicotine users survey 2020. The EU residents report. <https://ethra.co/eu-survey>
- Farsalinos, K.E., Romagna, G., Tsiapras, D., Kyrzopoulos, S. & Voudris, V. (2013a). Evaluating nicotine levels selection and patterns of electronic cigarette use in a group of ‘vapers’ who had achieved complete substitution of smoking. *Subst Abuse* 7, 139–46.
- Farsalinos, K.E., Romagna, G., Tsiapras, D., Kyrzopoulos, S., Spyrou, A. & Voudris, V. (2013b). Impact of flavour variability on electronic cigarette use experience: an internet survey. *Int J Environ Res Public Health* 10(12), 7272–82. DOI: [10.3390/ijerph10127272](https://doi.org/10.3390/ijerph10127272)
- Finansdepartementet (2021). Prop. 194 LS (2020–2021). Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak og stortingsvedtak). *Endringer i skatte-, avgifts- og tollavgivinga m.m.* <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-194-ls-20202021/id2848806/>
- Folkehelseinstituttet (FHI). (2019). *Oppsummering av og redegjørelse for det pågående sykdomsutbruddet i USA knyttet til bruk av elektroniske sigaretter*. Notat til Helse- og omsorgsdepartementet 26.11 2019. https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/notater/2019/notat_sykdomsutbruddet-i-usa-knyttet-til-e-sigarettersykdomsutbrudd.pdf

- Folkehelseinstituttet (FHI). (2020). Tobakk i Norge. *Utbredelse av e-sigaretter og fordampere i Norge*. Nettrapport 2020. <https://www.fhi.no/nettpub/tobakk norge/bruk-av-tobakk/utbredelse-av-e-sigaretter-og-fordampere-i-norge/?term=&h=1>
- Foulds, J., Veldheer, S., Yingst, J., Hrabovsky, S., Wilson, S.J., Nichols, T.T., et al. (2015). Development of a questionnaire for assessing dependence on electronic cigarettes among a large sample of ex-smoking E-cigarette users. *Nicotine & tobacco research*, 17(2), 186–92. doi: 10.1093/ntr/ntu204
- Friedman, A.S. (2021). A Difference-in-Differences Analysis of Youth Smoking and a Ban on Sales of Flavored Tobacco Products in San Francisco, California. *JAMA Pediatr.* 175(8), 863–865. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34028507/>
- Friedman, A.S. & Xu, S. (2020). Associations of Flavored e-cigarette uptake with subsequent smoking initiation and cessation. *JAMA Netw Open*, 3(6), e203826. doi: 10.1001/jamanetworkopen.2020.3826
- Gravelly, S., Smith, D.M., Liber, A.C., Cummings M., East, K.A., et al (2021). Responses to potential nicotine vaping product flavor restrictions among regular vapers using non-tobacco flavors: Findings from the 2020 ITC Smoking and Vaping Survey in Canada, England and the United States. *Addictive Behaviors* 125, <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2021.107152>
- Gravelly, S., Cummings, K.M., Hammond, D., Lindblom, E., Smith, D.M., et al. (2020). The association of e-cigarette flavors with satisfaction, enjoyment, and trying to quit or stay abstinent from smoking among regular adult vapers from Canada and the United States: findings from the 2018 ITC Four Country Smoking and Vaping Survey. *Nicotine Tob Res.* 22(10), 1831–1841. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32449933/>
- Hartmann-Boyce, J., McRobbie, H., Lindson, N., Bullen, C., Begh, R., Theodoulou, A. & Hajek, P. (2020). Electronic cigarettes for smoking cessation. *Cochrane Database Syst. Rev.* 10: CD010216. doi: 10.1002/14651858.CD010216.pub4
- Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) (2016). Implementering av tobakksproduktdirektivet (2014/40/EU). *Forslag til endringer i tobakksskadeloven*. Høringsnotat. <https://www.regjeringen.no/contentassets/3d8aadf5a8874cdab1107a7d6ec55590/horingsnotat---implementering-av-tpd-261015-l945753.pdf>
- Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) (2015). Folkehelsemeldingen. *Mestring og muligheter* (Meld. St. 19 (2014–2015)). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-2014-2015/id2402807/>
- Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) (2019). Folkehelsemeldinga. *Gode liv i eit trygt samfunn* (Meld. St. 19 (2018–2019)). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20182019/id2639770/>
- Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) (2021). *Forslag om endringer i tobakksskadeloven med forskrifter (strengere regulering av e-sigaretter og utvidet røykeforbud mv.)*. Høringsnotat 22. juni 2021.
- Helsedirektoratet (2019). *Ti tiltak for å redusere sykdomsbyrden og bedre folkehelsen*. Nettrapport 19.05.2019.

- Jackson, S.E., Brown, J. & Jarvis, M.J. (2021). Dependence on nicotine in US high school students in the context of changing patterns of tobacco product use. *Addiction*, 16(7), 1859–1870. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/add.15403>
- Jarvis, M., Jackson, S., West, R. & Brown, J. (2020). Epidemic of youth nicotine addiction? What does the National Youth Tobacco Survey 2017–2019 reveal about high school e-cigarette use in the USA? *Qeios* 2. September. <https://www.qeios.com/read/745076.5>
- Jones, D.M., Ashley, D.L., Weaver, S.R. & Eriksen, M.P. (2019). Flavored ENDS use among adults who have used cigarettes and ENDS, 2016–2017. *Tob Regul Sci*, 5(6), 518–531. DOI: [10.18001/TRS.5.6.4](https://doi.org/10.18001/TRS.5.6.4)
- Li, L., Borland, R., Cummings, K.M., et al. (2021). How Does the Use of Flavored Nicotine Vaping Products Relate to Progression Toward Quitting Smoking? Findings From the 2016 and 2018 ITC 4CV Surveys. *Nicotine & Tobacco Research*, 23(9), 1490–1497. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntab033>
- Liu, G., Wasserman, E., Kong, L. & Foulds, J. (2017). A comparison of nicotine dependence among exclusive E-cigarette and cigarette users in the PATH study. *Prev Med*, 104, 86–91. doi: 10.1016/j.ypmed.2017.04.001
- Lund, K.E., Vedøy, T. & Røgeberg, O. (2020). Hva blir folkehelseeffekten ved å tillate salg av nye nikotinprodukter? Et forslag til rammeverk for å veie fordeler mot ulemper. *Tidsskriftet forebygging.no*, (5). DOI: <https://doi.org/10.21340/wqx7-x410>
- McDermott, M.S., East, K.A., Brose, L.S., McNeill, A., Hitchman, S.C. & Partos, T.R. (2021). The effectiveness of using e-cigarettes for quitting smoking compared to other cessation methods among adults in the United Kingdom. *Addiction*, 116(10), 2825–36. <https://doi.org/10.1111/add.15474>
- Myers Smith, K., Phillips-Waller, A., Pesola, F., McRobbie, H., Przulj, D., Orzol, M. & Hajek P. (2021). E-cigarettes versus nicotine replacement treatment as harm reduction interventions for smokers who find quitting difficult: randomized controlled trial. *Addiction*, Jun 29. doi: 10.1111/add.15628. Epub ahead of print. PMID: 34187081. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34187081/>
- Pacek, L.R., Rass, O., Sweitzer, M.M., Oliver, J.A. & McClernon, F.J. (2019). Young adult dual combusted cigarette and e-cigarette users' anticipated responses to hypothetical e-cigarette market restrictions. *Subst Use Misuse*, 54(12), 2033–42. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31305213/>
- Posner, H., Romm, K., Henriksen, L., Bernat, D. & Berg, C.J. (2021). Reactions to sales restrictions on flavored vape products or all vape products among young adults in the US. *Nicotine & Tobacco Research*, ntab154. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntab154>
- Rostron, B.L., Schroeder, M.J. & Ambrose, B.K. (2016). Dependence symptoms and cessation intentions among US adult daily cigarette, cigar, and e-cigarette users, 2012–2013. *BMC Public Health*, 16(1). doi: 10.1186/s12889-016-3510-2 PMID: 27538489; PMCID: PMC4989515.814
- Russell, C., McKeganey, N., Dickson, T. & Nides, M. (2018). Changing patterns of first e-cigarette flavor used and current flavors used by 20,836 adult frequent e-cigarette users in the USA. *Harm Reduction Journal*, 15(1), 33. doi: 10.1186/s12954-018-0238-6 PMID: 29954412; PMCID: PMC6022703. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29954412/>

- Schneller, L.M., Bansal-Travers, M., Goniewicz, M.L, et al. (2019). Use of Flavored E-Cigarettes and the Type of E-Cigarette Devices Used among Adults and Youth in the US-Results from Wave 3 of the Population Assessment of Tobacco and Health Study (2015-2016). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(16), Article Number 2991. doi: 10.3390/ijerph16162991
- Schneller, L.M., Li, D., Tavárez, Z.Q., Goniewicz, M., Quisenberry, A.J., et al. (2020). Flavor Inconsistencies between Flavored Tobacco Products among US Adults. *American Journal of Health Behavior*, 44(5), 617–630. doi: 10.5993/AJHB.44.5.6
- Stortinget (2021). *Regjeringens forslag til revidert nasjonalbudsjett*. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Statsbudsjettet/statsbudsjettet-2021/>
- Sun, T., Lim, C.C.W., Stjepanović, D., Leung, J., Connor, J.P, et al. (2021). Has increased youth e-cigarette use in the USA, between 2014 and 2020, changed conventional smoking behaviors, future intentions to smoke and perceived smoking harms? *Addict Behav.*, 123:107073. doi: 10.1016/j.addbeh.2021.107073 Epub ahead of print. PMID: 34364109.
- Tackett, A.P., Lechner, W.V., Meier, E., Grant, D.M., Driskill, L.M., et al. (2015). Biochemically verified smoking cessation and vaping beliefs among vape store customers. *Addiction*, 110(5), 868–874. <https://doi.org/10.1111/add.12878>
- Tokle, R.I. (2021). *The Culture of Vaping and Meaning of E-cigarettes A study unpacking experiences and patterns in Norway*/ [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo].
- Voos, N., Goniewicz, M. L. & Eissenberg, T. (2019). What is the nicotine delivery profile of electronic cigarettes? *Expert Opin Drug Deliv*, 16(11), 1193–1203. doi: 10.1080/17425247.2019.1665647 Epub 2019 Sep 13
- We Care (2021). *Høringssvar på forslag om endringer i tobakksskadeloven*. Hentet fra: <file:///C:/Users/kelu.FHI/AppData/Local/Temp/H%C3%83%C2%B8ringssvar%20fra%20We%20Care%20As%2021.09.2021.pdf>
- Yang, Y., Lindblom, E.N., Salloum, R.G., et al. (2021). Impact of flavours, device, nicotine levels and price on adult e-cigarette users' tobacco and nicotine product choices. *Tobacco Control*, Published Online First: 22 July 2021. doi: 10.1136/tobaccocontrol-2021-056599
- Zakiah, N., Purwadi, F.V., Insani, W.N., Abdulah, R., Puspitasari, I.M. et al. (2021). Effectiveness and safety profile of alternative tobacco and nicotine products for smoking reduction and cessation: A Systematic Review. *Journal of Multidisciplinary Healthcare* (IF2.404), Pub Date: 2021-07-23, DOI: 10.2147/jmdh.s319727 <https://www.dovepress.com/getfile.php?fileID=71976>
- Zare, S., Nemati, M. & Zheng, Y. (2018). A systematic review of consumer preference for e-cigarette attributes: Flavor, nicotine strength, and type. *PLoS One.*, 13(3), e0194145. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29543907/>